

Innehåll

1. Sidas bedömning av strategigenomförandet – en sammanfattning	4
2. Översikt av strategisammanhanget	5
2.1 Förändringar i strategisammanhanget	5
2.2 Sveriges roll i strategisammanhanget	6
2.3 Synergier med andra svenska strategier	7
3. Resultatredovisning	9
3.1 Sidas bidrag till förändring på strateginivå	9
3.2 Stödområde 1: Förbättrad jämlik och jämställd hälsa, trygghet och välbefinnande genom hela livet	11
Mål 1.1: Stärkta och hållbara system av god kvalitet för hälsa	11
Mål 1.2 Förbättrad tillgång till SRHR, inkl. frihet från könsrelaterat våld	13
Mål 1.3 Förbättrad tillgång till rent vatten och säkert hanterad sanitet och hygien generellt och inom hälsovården	15
Mål 1.4 Stärkt kapacitet att främja mer hälsosamma liv	16
Mål 1.5 Stärkt kapacitet att förhindra hälsopåverkan av miljöföroreningar och klimatförändringar	18
3.3 Stödområde 2: Förbättrad likvärdig, inkluderande och jämställd utbildning och livslångt lärande av god kvalitet	20
Mål 2.1 Stärkta och hållbara system av god kvalitet för utbildning och lärande	20
Mål 2.2 Förbättrade möjligheter att tillgodogöra sig lärande och kunskap, särskilt för flickor och kvinnor	22
Mål 2.3 Ökad kunskap om sex och samlevnad, inklusive sexuella rättigheter, samt stärkt arbete mot könsrelaterat våld i och utanför skolan	23
Mål 2.4 Förbättrad tillgång till rent vatten och säkert hanterad och hållbar sanitet och hygien i skolor	24
Mål 2.5 Ökad kunskap om och integrering av hållbar utveckling i utbildning och lärande	26
4. Implikationer	27

Om strategirapporten – syfte och upplägg

Strategirapportens syfte är att rapportera Sidas strategigenomförande till regeringen. Strategirapporten tjänar som underlag till vårsamråden med Utrikesdepartementet (UD) samt till Regeringskansliets (RK) resultatrapportering. Sida är avsändare och UD är målgrupp för och mottagare av strategirapporten.

Vid sidan av strategirapporten redovisar Sida sin verksamhet till regeringen genom årsredovisningen. Strategirapporten går djupare och redogör för strategigenomförandet per strategimål för varje strategi och drar även framåtblickande slutsatser.

Strategirapporten är utformad i enlighet med regeringens riktlinjer för strategier. Strategirapporten ska redovisa, analysera och bedöma resultaten av strategigenomförandet i förhållande till angivna strategimål¹ samt redogöra för implikationer för det fortsatta strategigenomförandet. Vid behov ska rapporten redovisa förändringar i förutsättningarna för genomförandet. Det finns tre typer av strategirapporter: Strategirapport år 1, årlig strategirapport och fördjupad strategirapport.

1. **Strategirapport år 1** skrivs för strategiperiodens första år efter genomförd operationalisering. Rapporten sammanfattar slutsatser och redovisar resultat från genomförandet av föregående strategi (i de fall det finns en tidigare strategi). Denna strategirapport redogör även för den förändringsteori som ligger till grund för Sidas stöd inom strategin, centrala överväganden samt hur verksamheten ska genomföras och följas upp under strategiperioden.
2. **Den årliga strategirapporten** skrivs för de år då varken en fördjupad översyn eller operationalisering genomförts.
3. **Den fördjupade strategirapporten** skrivs näst sista året av strategin efter att en fördjupad översyn genomförts. Rapporten redogör för slutsatserna från den fördjupade översyn av strategigenomförandet som sker en gång per strategi. Den fördjupade strategirapporten ska sammanfatta genomförandet av hela strategin hittills² (bl.a. analys av resultat per strategimål) samt ge tydliga rekommendationer inför kommande strategiperiod. Den fördjupade strategirapporten utgör Sidas huvudtillfälle att lämna rekommendationer till regeringens anvisningar inför ny strategi.

Strategirapporten är en lägesuppdatering av strategigenomförandet och bedömer resultat sedan den senaste strategirapporten. Strategirapporten bygger på det underlag som finns tillgängligt vid tillfället för strategirapportens framtagande (t.ex. rapportering, reserapporter, studier, utvärderingar, analyser och anteckningar från partnermöten).

Kapitel 1 sammanfattar Sidas bedömning av strategigenomförandet per strategimål. **Kapitel 2** ger en översikt av strategisammanhanget och beskriver den kontext (tematisk/geografisk) i vilken strategin genomförs. **Kapitel 3** redovisar resultat från strategigenomförandet. **Kapitel 4** redogör för eventuella implikationer för det fortsatta strategigenomförandet som Sida vill lyfta till UD.

¹ I de tidigare resultatstrategierna används begreppet *resultat*. Denna rapport använder genomgående begreppet *strategimål* i linje med nya riktlinjer för strategier. I resultatstrategierna är resultaten klustrade kring *resultatområden*. Denna rapport använder dock genomgående begreppet *stödområde*.

² Dvs. från strategins början fram till 15/3.

Trafikljusbedömningar

Trafikljusen är ett signalsystem som sammanfattar och motiverar Sidas nulägesbedömning av strategigenomförandet. Olika aspekter av strategigenomförandet bedöms i strategirapporten för att ge en bild av trender i utvecklingen och relevansen av verksamheten. Bedömningen består av ett färgsatt trafikljus samt en motivering.

Trafikljus för utvecklingstrend

Grön: Utvecklingen går framåt	Gul: Utvecklingen har ingen tydlig riktning	Röd: Utvecklingen går bakåt
I förhållande till strategimål/strategi går utvecklingen i kontexten framåt.	I förhållande till strategimål/strategi har utvecklingen i kontexten ingen tydlig riktning.	I förhållande till strategimål/strategi går utvecklingen i kontexten bakåt.

Strategin och dess strategimål anger vad Sidas arbete ska bidra till under en angiven strategiperiod och utgör den huvudsakliga styrningen i strategigenomförandet. Trafikljusbedömning för utvecklingstrend används för att få en snabb uppfattning om utvecklingstrender i de kontexter och tematiska områden där Sida är aktiv.

Sidas insatser och aktiviteter kan vara med och påverka utvecklingstrender inom de områden där vi är aktiva, men trender handlar om större, komplexa och långsiktiga förändringar på nationell, regional och/eller global nivå, där ett stort antal faktorer utanför Sidas kontroll inverkar på utvecklingen i kontexten. Effekten av Sidas arbete bedöms alltså inte i detta trafikljus.

Trafikljus för portföljens relevans

Grön: Portföljen är relevant	Gul: Portföljen är delvis relevant	Röd: Portföljen är inte relevant
Portföljen svarar upp mot behoven i kontexten, strategins mål samt uppnår resultat enligt insatsernas mål.	Portföljen svarar delvis upp mot behoven i kontexten, strategins mål samt uppnår resultat för en större del av insatsernas mål.	Portföljen svarar inte upp mot behoven i kontexten, strategins mål och/eller uppnår inte resultat enligt insatsernas mål.

Sida utvecklar och anpassar löpande strategiportföljerna för att upprätthålla en relevant och väl avvägd portfölj. Sida anpassar portföljen genom att förhålla sig till utvecklingsutmaningar i respektive kontext, aktuell styrning samt genom att säkerställa att insatser och aktiviteter bidrar eller förväntas bidra till resultat. Trafikljusbedömningen beaktar och utgår från dessa tre aspekter.

1. Sidas bedömning av strategigenomförandet – en sammanfattning

1. Förbättrad jämlik och jämställd hälsa, trygghet och välbefinnande genom hela livet

Utveckling

Relevans

1.1 Stärkta och hållbara system av god kvalitet för hälsa

1.2 Förbättrad tillgång till SRHR, inkl. frihet från könsrelaterat våld

1.3 Förbättrad tillgång till vatten, sanitet och hygien generellt och inom hälsovården

1.4 Stärkt kapacitet att främja mer hälsosamma liv

1.5 Stärkt kapacitet att förhindra hälsopåverkan av miljöföroreningar och klimatförändringar

2. Förbättrad likvärdig, inkluderande och jämställd utbildning och livslångt lärande av god kvalitet

2.1 Stärkta och hållbara system av god kvalitet för utbildning och lärande

2.2 Förbättrade möjligheter att tillgodogöra sig lärande och kunskap, särskilt för flickor och kvinnor

2.3 Ökad kunskap om sex och samlevnad, inklusive sexuella rättigheter, samt stärkt arbete mot könsrelaterat våld i och utanför skolan

2.4 Förbättrad tillgång till rent vatten och säkert hanterad och hållbar sanitet och hygien i skolor

2.5 Ökad kunskap om och integrering av hållbar utveckling i utbildning och lärande

2. Översikt av strategisammanhanget

Arbetet inom ramen för Strategin för Sveriges globala utvecklingssamarbete inom hållbar social utveckling 2018–2022 ska bidra till hållbar social utveckling genom en förbättrad jämlik och jämställd hälsa, utbildning av god kvalitet genom hela livet, sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR) samt tillgång till rent vatten, sanitet och hygien (WASH). Arbetet med strategin ska ha en integrerad ansats och bidra till flera mål parallellt. Inom de två målområdena utbildning och hälsa, ska verksamhet med fokus på SRHR och WASH integreras. Strategin hade i beslutet om strategin en indikativ fördelning på totalt 7 100 miljoner kronor, men efter justeringar under strategiperioden kommer det totala beloppet preliminärt uppgå till 6 823 miljoner kronor för strategiperioden 2018–2022. Under 2021 har 1 333 miljoner kronor utbetalats.

Totalt strategibelopp: 7 100 MSEK	Utbetalat belopp hittills: 4 867,7 MSEK	Antal insatser 2021 34
---	---	----------------------------------

2.1 Förändringar i strategisammanhanget

I våra samarbetsländer är pandemin och dess förödande konsekvenser inte över och andelen fullvaccinerade i låginkomstländer är mycket låg.³ Ungefär 100 miljoner fler människor lever i extrem fattigdom på grund av pandemin, och det kommer att ta tid innan låginkomstländerna är tillbaka på tidigare lägre fattigdomsnivåer⁴ när den fattigare delen av världen halkar efter i återhämtningen.⁵ Kvinnor och flickor har drabbats särskilt hårt av pandemin, både ekonomiskt men också då tillgången till preventivmedel och säker abortvård har äventyrats vilket sannolikt kommer att påverka mödradödligheten.⁶ Världen är på väg mot en temperaturökning bortom Parisavtalets mål. Klimatförändringarna tillför en ny dimension till konflikter och kriser och extremväder påverkar redan levnads- och försörjningsmöjligheter för människor som lever i fattigdom. En majoritet av världens befolkning bor i auktoritära stater.⁷ Idag är det fler stater som går bakåt än som gör framsteg avseende mänskliga fri- och rättigheter.⁸ Antalet våldsamma konflikter ökar och de blir alltmer utdragna.⁹ År 2021 har präglats av flera konfliktrelaterade kriser med enorma humanitära konsekvenser liksom konsekvenser på fattigdomsbekämpning, demokratiska fri- och rättigheter och jämställdhet. I december 2021 uppskattades antalet människor i behov av humanitärt stöd under 2022 uppgå till 274 miljoner.¹⁰ OECD uppskattar att finansieringsgapet för att nå de globala målen har ökat från 2,5 till 3,5 biljoner dollar på grund av pandemin.¹¹ Offentliga resurser, såväl inom partnerländerna som inom biståndet, räcker inte och mobilisering av privat kapital är nödvändigt.

³ IMF, World Economic Outlook: Recovery During a Pandemic, oktober 2021, sid 1.

⁴ Världsbanken, COVID-19 leaves a legacy of rising poverty and widening inequality, oktober 2021 (<https://blogs.worldbank.org/developmenttalk/covid-19-leaves-legacy-rising-poverty-and-widening-inequality>)

⁵ IMF, A Hobbled Recovery Along Entrenched Fault Lines, oktober 2021 (<https://blogs.imf.org/2021/10/12/a-hobbled-recovery-along-entrenched-fault-lines/>)

⁶ Unicef, Global COVID-19 Situation Report No. 11: September 2020, sid 3.

⁷ V-DEM, Democracy Report 2020: Autocratization Surges—Resistance Grows, sid 16.

⁸ Opinionsfriheterna avser åsikts-, yttrande-, informations-, mötes-, demonstrations-, förenings- och religionsfrihet.

⁹ States of Fragility, 2020, sid 4.

¹⁰ OCHA, Global Humanitarian Overview 2021, sid 8.

¹¹ OECD, Global Outlook on Financing for Sustainable Development 2021: A New Way to Invest for People and Planet, 2020, sid 16.

Covid-19 fortsätter att vara den helt dominerande faktorn som påverkar strategisammanhanget. Den globala kris som har skapats av pandemin har haft en betydande påverkan inom hälsa och utbildning. Utöver direkta hälsokonsekvenser har covid-19 pandemin lett till indirekta effekter på hälsosystem, bland annat genom att åtgärder mot covid-19 tränger undan grundläggande hälso- och sjukvårdsinsatser,¹² samt slår mot sjukvårdspersonalens arbetssituation. Olika grader av återkommande skolstängningar fortsätter påverka utbildningssystem runt om i världen och de tekniska förutsättningarna för att bedriva distansundervisning svarar inte upp mot behoven.¹³

Under pandemin har det demokratiska utrymmet på vissa håll minskat, vilket har inneburit hinder i att stärka SRHR, framför allt för kvinnor, unga personer och hbtqi-personer. Den ekonomiska situationen till följd av pandemin har också drabbat människors tillgång till vatten och sanitet, som särskilt för de mest utsatta till största del är självfinansierat.

2.2 Sveriges roll i strategisammanhanget

Sveriges stöd inom strategin utgör ett viktigt bidrag till långsiktigt hållbar utveckling. Sveriges ambition att i möjligaste mån undvika öronmärkning bidrar till biståndseffektivitet, ägarskap och flexibilitet i en föränderlig omvärld. Detta har också visat sig vara avgörande under pandemin då partner har kunnat ställa om sin verksamhet för att möta utmaningar kring covid-19. Det ger också Sverige möjlighet att driva svenska kärnfrågor i dialog med partner och att bidra konstruktivt till organisationernas arbete när det gäller till exempel ett tydligt fattigdomsfokus, jämställdhet och en effektiv resultatstyrning. Sverige är ett av få länder som har haft ett långvarigt engagemang för globala SRHR-frågor och har därmed en stark röst i dialogen.

Sverige är dessutom en av få givare som har möjlighet att använda garantier som stödform, vilket framför allt inom hälsa och WASH ökar förutsättningarna för finansiering av avkastningsorienterade investeringar.

USA fortsätter att vara den absolut största givaren inom global hälsa – nästan dubbelt så stora som de följande fyra länderna sammantaget: Storbritannien, Tyskland, Japan och Frankrike. Sverige är den nionde största givaren inom hälsa,¹⁴ men en av de största när det kommer till kärnstöd.

De fem största bilaterala givarna inom vatten och sanitet är (i fallande ordning) Tyskland, Japan, Frankrike, USA och Sverige.

De fem största bilaterala givarna inom utbildning är (i fallande ordning) Tyskland, Frankrike, USA, Storbritannien och Japan. Sverige är den tolfte största givaren inom utbildning. En stor del av Tysklands och Frankrikes bistånd inom utbildning går dock till stipendier för högskolestudier i Tyskland respektive Frankrike.

¹² Världsbanken, World Bank Blogs: We are facing an unprecedented global challenge to protect every country from COVID-19, November 2020.

¹³ Unesco, Unicef och Världsbanken, The State of the Global Education Crisis: A Path to Recovery, 2021.

¹⁴ Samtliga uppgifter om givare i detta avsnitt är hämtade från OECD DAC Statistics (Creditor Reporting System (CRS)) och gäller 2019.

2.3 Synergier med andra svenska strategier

Arbetet med strategin för hållbar social utveckling har flera synergier med verksamhet inom ramen för andra tematiskt inriktade strategier samt regionala och bilaterala strategier. Dessa synergier tar sig olika uttryck beroende på förutsättningar och kontext. Vissa strategier bidrar till liknande mål, men det kan även röra sig om konkreta samarbeten eller samfinansiering av partner. Några exempel redovisas nedan.

Strategi för Sveriges globala utvecklingssamarbete inom hållbar miljö, hållbart klimat och hav

2018–2022: Genom stöd inom strategin arbetar organisationen Water Integrity Network (WIN) med antikorrupktion och ansvarsutkrävande med bäring också på WASH-området. Exempelvis har WIN arbetat med att utveckla system för uppföljning av vatten och sanitet i skolor i Indien och Bangladesh. Vidare sker samfinansiering till Reall, WHO och GSWP.

Strategi för Sveriges globala utvecklingssamarbete inom hållbar ekonomisk utveckling 2018–2022:

Insatsen AMR Multi Partner Trust Fund samfinansieras med strategin för hållbar ekonomisk utveckling och utgör en viktig finansieringsmekanism för intersektoriellt arbete mot antimikrobiell resistens (AMR) med fokus på att katalysera åtgärder och hållbara resultat i låg- och medelinkomstländer. Fonden arbetar även aktivt med att stärka medvetenheten om AMR och skapa beteendeförändring på regional och global nivå.

Strategi för Sveriges utvecklingssamarbete för global jämställdhet och kvinnors och flickors rättigheter

2018–2022: Inom strategin ges stöd till bland annat paraplyorganisationen Girls Not Brides som arbetar mot barnnärskap, vilket är en av de vanligaste orsakerna till att flickor slutar skolan i förtid. Under året har flera gemensamma dialogmöten med Girls Not Brides hållits. Det finns en tydlig koppling mellan strategierna i arbetet med att motverka könsbaserat våld och motståndet mot SRHR och jämställdhet i allmänhet.

Strategi för sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR) i Afrika söder om Sahara 2015–

2021: Samarbetet med strategin har främjat samverkan mellan insatser samt uppföljning med särskilt fokus på tillgång till SRHR-tjänster, förändrade sociala normer och ett stärkt ansvarsutkrävande. Inom ramen för strategin stöds Unescos program för sex- och samlevnadsundervisning *Our Right, Our Lives, Our future (O3)*. Den regionala SRHR strategin har avtal med WHO Afro.

Strategi för Sveriges utvecklingssamarbete avseende arbetet med de mänskliga rättigheterna,

demokrati och rättsstatens principer 2018–2022: Arbetet fortsätter med att öka antalet tvärsektoriella insatser för att motverka motståndet mot SRHR och jämställdhet. I enlighet med Handlingslinje för Sidas arbete med att motverka motståndet mot SRHR inkluderar detta bland annat globala och regionala dialoginitiativ, uppdatering av material och talepunkter, samt kapacitetsutveckling bland handläggare globalt, regionalt och nationellt där relevans finns i respektive strategi.

Strategi för kapacitetsutveckling, partnerskap och metoder som stöder Agenda 2030 för hållbar

utveckling 2018–2022: Strategin stödjer International Training Programs för hållbar urban vatten och sanitet som under fem år har genomförts i 20 urbana områden och bedöms ha skapat ökad kunskap om svenska prioriteringar hos deltagare, vilket har främjat samarbeten som stötts av olika globala

partner. WaterAid rapporterar att samarbetet med myndigheterna har främjats av ITP-utbildningarna i bland annat Uganda.

Strategi för Sveriges utvecklingssamarbete med Tanzania 2020-2024: Inom strategin bidrar Sverige bland annat till ett stärkt utbildningssystem i Tanzania och att fler unga mödrar ska kunna komma tillbaka till utbildning så snart som möjligt. Sverige agerar så kallad *Grant Agent* för Global Partnership for Education (GPE) i Tanzania. Genom Sveriges plats i GPE:s globala styrelse och samspelet mellan den bilaterala och den globala nivån har Sverige påverkat den normativa dialogen globalt och på landnivå, och drivit frågor om nationellt ägarskap och koordinering för bättre resultat och större genomslag.

3. Resultatredovisning

3.1 Sidas bidrag till förändring på strateginivå

Strategiportföljen bedöms i sin helhet vara av relevans i relation till de utmaningar hälsa och utbildning står inför globalt samt i relation till den multidimensionella fattigdomsanalysen.

Enligt Sidas analys av den globala multidimensionella fattigdomen¹⁵ påverkar hälsa, SRHR, utbildning och vatten och sanitet fattigdom i huvudsak inom dimensionerna resurser och möjligheter och val, samtidigt som de möjliggör stärkande av fattiga människors makt och röst. Strategiportföljen riktas även mot underliggande kontextuella problem, som till exempel begränsad institutionell kapacitet och bristande personalresurser som har negativ inverkan på hälso- och utbildningssystem. Strategins insatser har i huvudsak varit relevanta för att motarbeta konsekvenserna av covid-19.

Fördelningen av strategibeloppet och antalet insatser har en övervikt mot stödområdet hälsa (tabell 3A). 59 procent av strategibeloppet fördelades 2021 på stödområde 1 hälsa och 41 procent på stödområde 2 utbildning, vilket delvis beror på att WASH-insatserna har större utfall inom stödområdet hälsa. Jämfört med 2020 innebär det att andelen till stödområdet hälsa har ökat något och andelen till stödområdet utbildning har minskat. Prognosen är att den fördelningen kommer kvarstå för 2022.

Tabell 3A. Utbetalade medel och antal insatser per stödområde 2021.

Stödområde	Utfall mnkr	Antal insatser
SOC2018a - Förbättrad jämlik och jämställd hälsa, trygghet och välbefinnande genom hela livet	784,6	29
SOC2018b - Förbättrad likvärdig, inkluderande och jämställd utbildning och livslångt lärande av god kvalitet	547,1	13

Strategiportföljen innehåller totalt 34 insatser. Men flera insatser är omfattande och bidrar till flera olika strategimål, vilket gör att antalet insatser summerar till fler än 34 i tabell 3A och i rapporteringen per strategimål i kapitel 3.

Portföljen har en klar övervikt till multilaterala organisationer som genomförare, vilket är enligt strategiplanen. Under 2021 stod dessa för 69 procent av utbetalade medel, medan icke-statliga organisationer utgjorde 26 procent. Det är samtidigt en minskning av andelen som går till multilaterala organisationer med 6 procentenheter jämfört med 2020 och en lika stor ökning av andelen utbetalade medel till icke-statliga organisationer. Övriga medel har utbetalats till universitet och högskolor (tre procent) och till offentlig-privat samverkan (två procent).

Insatserna inom strategin bidrar i första hand till de globala målen i Agenda 2030 God hälsa och välbefinnande (mål 3), Utbildning av god kvalitet för alla (mål 4) och Rent vatten och sanitet (mål 6). Men flera insatser bidrar också till andra globala mål, så som till exempel Jämställdhet (mål 5), Hållbara städer och samhällen (mål 11) och Bekämpa klimatförändringar (mål 13).

Genomförandet av strategin har som målsättning att i enlighet med Policyramverket för svenskt utvecklingssamarbete och humanitärt bistånd (skr. 2016/17:60) integrera de fem perspektiven: Fattiga människors perspektiv, Rättighetsperspektivet, Jämställdhetsperspektivet, Konflikt-

¹⁵ Sida, Analys av den globala multidimensionella fattigdomen, 2021.

perspektivet och Miljö- och klimatperspektivet. Detta görs systematiskt i insatshantering och kvalitetssäkring, inklusive i dialogen med flera partner. Även om alla perspektiv beaktas, ligger tonvikten i strategin på perspektiven för fattigdom, rättigheter och jämställdhet. Miljö- och klimatperspektivet är framför allt närvarande i insatser kopplat till WASH. En översyn har genomförts av arbetet med miljö och klimat inom stödområde 1 hälsa. Slutsatsen var att det fanns en stor potential att stärka integreringen av miljö och klimat i insatserna. Under 2021 har detta varit en dialogfråga med flera partner och miljö-helpdesken har bidragit med rådgivning till partners arbete med att utveckla policyer och för integrering i programmen. Under 2022 kommer ett ökat fokus ägnas åt fattigdomsperspektivet i dialogen med samtliga partner.

Sida genomför årligen en sammanfattande resultatuppdatering av samtliga insatser, dvs. en bred analys av insatsens måluppfyllelse. Under 2021 bedömdes samtliga utom en uppnå insatsmålet (tabell 3C). De tre insatser som redovisas som att information saknas är nya och någon resultatsammanfattning har därmed ännu inte genomförts. Insatsen som inte bedöms nå målen är WSSCC som under 2021 stängdes enligt kontraktsvillkor. Över 20 miljoner människor har fått tillgång till värdig sanitet under de 10 år som fonden existerat med Sida som givare. Fonden har migrerats till den nya strukturen Sanitation and Hygiene fund (SHF) som Sida valt att stå utanför på grund av reservationer för fondens kostnadseffektivitet och struktur.

Tabell 3C. Sannolikheten att insatserna når sina mål.

Sannolikhet	Utfall mnkr	Antal insatser
Mycket troligt	652,0	5
Troligt	1 866,3	19
Ej troligt	135,0	1
Information saknas	317,1	3

Som framgår av sammanställningen över genomförandet av strategin (kapitel 1) bedömer Sida att utvecklingen går bakåt eller inte har någon tydlig riktning inom samtliga strategimålsområden. Pandemin har en omfattande negativ påverkan på framför allt systemmålen för hälsa respektive utbildning. Innan pandemin slog till våren 2020 var det till exempel Sidas bedömning att utvecklingen mot stärkta och hållbara utbildningssystem gick framåt (grönt). Strategiportföljen har utvecklats under hela strategiperioden i syfte att få den väl balanserad med insatser som svarar mot strategimålen och bidrar till synergier både inom strategin och med andra strategier. Det är Sidas bedömning att i stort samtliga strategimål nu har portföljer som är högst relevanta, vilket innebär att de svarar upp mot utvecklingsbehoven och strategimålen samt uppnår resultat enligt insatsernas mål.

En utmaning har så här långt varit att det inom vissa strategimål har varit svårt att hitta relevanta partner som kan bidra till strategigenomförandet. Det gäller till exempel både strategimål 1.5 (hälsopåverkan av miljöförändringar och klimatförändringar) och 2.5 (utbildning för hållbar utveckling). Detta har delvis kompenserats med att Sida har drivit normativ dialog med flera partner inom dessa områden.

3.2 Stödområde 1: Förbättrad jämlik och jämställd hälsa, trygghet och välbefinnande genom hela livet

Mål 1.1: Stärkta och hållbara system av god kvalitet för hälsa

Utvecklingstrend

Vi ser en fortsatt undanträngning av grundläggande hälso- och sjukvårdstjänster på grund av covid-19 pandemin, inklusive Sidas prioriterade hälsoområden som UHC, SRHR, antimikrobiell resistens (AMR) och icke-smittsamma sjukdomar (NCD). Pandemin fortsätter att testa hälsosystemens kapacitet till bristningsgränsen vilket hindrat utvidgning av den allmänna tillgången till hälso- och sjukvård (UHC) samt pressat länder finansiellt och utmanar den förväntade ökningen av nationell hälsofinansiering. Utrullning av vaccination mot covid-19 går trögt och bristande nationell och internationell finansiering ökar risken för omfördelning av resurser från grundläggande hälso- och sjukvårdstjänster till utrullning av covid-19 vaccination¹⁶. Sjukvårdspersonal har varit speciellt utsatta, och då särskilt de som arbetar med SRH tjänster, både för ökad risk att insjukna och dö i covid-19 samt ohållbara arbetsförhållanden, vilket kommer ha långtgående effekter på hälsosystem. Pandemin har även belyst den ojämlika tillgången till hälsovård i många länder och det blir därför extra viktigt att dra lärdomar från pandemin och säkerställa ett starkare fokus på att inte lämna någon utanför ('leave no one behind') och satsningar på UHC.¹⁷ Pandemin har också visat på att länder med effektiva finansieringsmodeller och universell tillgång till hälsa har klarat belastningarna på hälsosystemet bättre och därmed effektivare kunnat svara på hälsobehov under pandemin.¹⁸⁻¹⁹

Sidas bedömning är att utvecklingen mot strategimålet fortsätter att gå bakåt, då pandemin bedöms ha mycket stora negativa effekter på hälsosystemen i de mest utsatta länderna.

Relevans

Portföljen består av 15 insatser och omfattar 207,1 miljoner kronor 2021.

Arbetet med att stärka hälsosystem lägger fokus på att uppnå jämlik tillgång till hälsotjänster av god kvalitet för de mest utsatta grupperna, i linje med internationella riktlinjer, liksom att de är utförda med respekt för patienten. WHO är den centrala normativa aktör inom området som genom upprättande av policy och riktlinjer bidrar till hälsopolitiken och arbetet på global, regional och nationell nivå. Sidas stöd till WHO är strategiskt i form av flexibel finansiering som möjliggör för organisationen att täcka delar av underfinansieringen av hälsosystemstärkande program, samt att svara på behoven under pandemin på ett flexibelt och strategiskt sätt. WHO har axlat ledarskapet i att bekämpa pandemins framfart men har samtidigt belyst vikten av att fortsätta grundläggande hälsotjänster under pandemin som vaccinering av barn, SRHR inkl. abortvård, andra smittsamma sjukdomar, NCD inklusive psykisk hälsa.²⁰ WHO har också spelat en central roll i det globala

¹⁶ Världsbanken, From Double Shock to Double Recovery: Implications and Options for Health Financing in the time of COVID-19, 2021 (<https://www.worldbank.org/en/topic/health/publication/from-double-shock-to-double-recovery-health-financing-in-the-time-of-covid-19>)

¹⁷ Chatham House, In the COVID-19 Era, Healthcare should be universal and free, 2020

(<https://www.chathamhouse.org/expert/comment/covid-19-era-healthcare-should-be-universal-and-free>)

¹⁸ Journal of Pharmaceutical Policy and Practice. Hussain, R., Arif, S. Universal health coverage and COVID-19: recent developments and implications, 2021 (<https://doi.org/10.1186/s40545-021-00306-x>)

¹⁹ The Lancet, Johnson Sirleaf, H Clark. Report of the Independent Panel for Pandemic Preparedness and Response: making COVID-19 the last pandemic, 2021 ([https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(21\)01095-3](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(21)01095-3))

²⁰ WHO, Maintaining essential health services during the COVID-19 outbreak, 2020.

vaccinsamarbetet Covax för att ge låginkomstländer tillgång till fler vaccin mot covid-19 och lyft lika tillgång till vaccin utifrån ett rättighetsperspektiv.

Sida har arbetat aktivt med dialog, tekniskt och strategiskt utbyte med WHO under 2021. Bland annat har fyra dialogmöten ägt rum med fokus på nutrition, ungdomars SRHR, NCD och barnmorskor. I dialogen har Sida lyft vikten av WHO:s ledarskap inom abortfrågan vilket resulterade i att WHO:s generaldirektör medverkade i den globala abortdialogen²¹ arrangerad av Sida m.fl., i samarbete med UD, samt uttalanden på WHO:s hemsida²² och inlägg i sociala medier.²³ Dialog och insatser som främjar en stärkt WASH-integrering i hälsosystemet har gett goda resultat. WHO har rapporterat ökad integrering av WASH-frågor i bland annat datainsamling och analys, patientsäkerhet, hälsofinansiering, mödrahälsa, nutrition samt AMR.²⁴

International Confederation of Midwives (ICM), en ny partner till Sida sedan slutet av 2020 lanserade 2021 sin nya strategi.²⁵ ICM har med hjälp av Sidas kärnstöd kunnat stärka sitt sekretariat, interna styrning och kontroll. Detta har gjort ICM bättre rustade att svara på behov från barnmorskeorganisationer samt att bedriva globalt påverkansarbete om att barnmorskor får tillgång till personlig skyddsutrustning, covid-19 vaccin, stöd och fortbildning digitalt. Med syfte att uppnå UHC och stegvis integrera SRHR i UHC i globala och lokala processer bland annat genom påverkansarbete och kapacitetsutveckling initierades ett stöd till Guttmacher Institute under 2021. PMNCH (Partnership for Maternal, Newborn and Child Health) har lanserat en ny strategi som fokuserar deras påverkansarbete till SRHR, mödra- och barn hälsa, och ungdomars hälsa och välbefinnande.²⁶ De har aktivt bedrivit riktat påverkansarbete under pandemin och mobiliserat systemstärkande åtaganden från partnerländer för att upprätthålla grundläggande hälsotjänster med fokus på kvinnor, flickor och ungdomar bland annat genom sin Call to Action on COVID-19.²⁷ Sida är engagerad i flera av PMNCH:s arbets- och styrgrupper.

Sida fortsätter att utforska möjligheter att stödja innovativa finansieringsmekanismer såsom garantier för sjukvårdsprodukter och beslut om två nya garantier, Cross Border Initiative²⁸ och Unicef Vaccine Independence Initiative, togs i slutet av 2021. Stödet till Unicefs garanti förväntas resultera i ökad kapacitet för Unicef att stödja låg- och medelinkomstländers tillgång och inköp av hälso- och sjukvårdsmateriel.²⁹

²¹ Amplify Change, Report: 2021 Global Safe Abortion Dialogue (<https://amplifychange.org/2021/07/01/report-2021-global-safe-abortion-dialogue/>)

²² WHO, 2021. WHO Director-General's opening remarks at the closing event - Global Safe Abortion Dialogue (<https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-closing-event---global-safe-abortion-dialogue>)

²³ Tedros Adhanom Ghebreyesus on Twitter, 2021. "My thanks to @Sida, @amplifyfund, @IpasOrg, @MSIchoices and the Trust for Indigenous Culture and Health for inviting me to speak at the Global Safe #Abortion Dialogue dialogue. We can only address this issue through #healthequity, partnership & strengthening health systems." (<https://twitter.com/DrTedros/status/1387838581864075265>)

²⁴ WHO, WHO Global water, sanitation and hygiene: Annual report 2020, sid. 1.

²⁵ International Confederation of Midwives, Strategic Plan 2021-2023.

²⁶ WHO, PMNCH 2021-2025 Strategy, (<https://pmnch.who.int/about-pmnch/strategy-and-workplans/pmnch-2021-2025-strategy>)

²⁷ WHO, PMNCH Call to Action on COVID-19, 2020. (<https://pmnch.who.int/news-and-events/campaigns/pmnch-call-to-action-on-covid-19>)

²⁸ Beslut om insats, Cross Border Initiative, Dox dokument 042649/21

²⁹ Beslut om insats, Unicef Vaccine Independence Initiative, Dox dokument 042060/21

Samarbetet i Sverige fortsätter kring UHC och med samarbetspartner såsom WHO, Maternal Health Thematic Fund/UNFPA, ICM och ReAct och ett nytt stöd till AMR Multi Partner Trust Fund³⁰ har beslutats.

Sidas bedömning är att portföljen är relevant.

Mål 1.2 Förbättrad tillgång till SRHR, inkl. frihet från könsrelaterat våld

Utvecklingstrend

Arbetet med SRHR fortsätter att påverkas av politiska förändringar och strömningar. Under våren 2021 meddelade Storbritannien att de drar ner på sitt bistånd, vilket har slagit hårt mot SRHR inklusive flera gemensamma partner som UNFPA, IPPF, Ipas.³¹⁻³² Det minskade demokratiska utrymmet och ett ökat motstånd mot SRHR i vissa kontexter utgör allvarliga hinder för att stärka SRHR. I skuggan av covid-19 har flera länder nedprioriterat tillgång till tjänster inom sexuell och reproduktiv hälsa (SRH) som mödrahälsa, säker abortvård, preventivmedel och bromsmediciner för hiv.³³ Andra långtgående negativa konsekvenser av pandemin för SRHR är ökad mödradödlighet,³⁴ ökade oönskade graviditeter, utebliven diagnos och behandling av hiv och STI, etc.

En positiv följd av pandemin är ett ökat samarbete mellan partnerorganisationer³⁵ och att nya innovativa vägar genom till exempel digitala lösningar och möjligheten till 'SRHR self-care' ökar. Detta gör att SRHR området börjar återhämta sig till liknande nivåer av tillgång till tjänster som före pandemin.

Parallellt med covid-19 pandemin fortgår den dolda pandemin av könsrelaterat våld (GBV). Rapporter visar att GBV inklusive könsstympning (FGM) och barnäktenskap ökat som en konsekvens av covid-19³⁶ och ytterligare åtgärder är nödvändiga för att vända denna negativa trend.

Sammantaget bedömer Sida att utvecklingen inte har någon tydlig riktning, men möjligen går något bakåt.

Relevans

Portföljen består av 12 insatser och omfattar 204,5 miljoner kronor 2021 som bidrar till en heltäckande tillgång till SRHR utifrån ett livscykelperspektiv. Detta sker genom ett flexibelt och systemstärkande stöd med fokus på primärvård och barnmorskor, påverkansarbete för gradvis inkludering av SRHR i UHC, samt friare lagstiftning och policyramverk, tillhandahållande av abortvård och preventivmedelsrådgivning där det råder brist samt att öka medvetenheten och minska stigma kring SRH-tjänster och rättigheter i samhället i stort genom att arbeta med sociala normer. Arbetet

³⁰ Beslut om insats, AMR MPTF, dox dokument 042087/21

³¹ Devex, UK aid cuts: IPPF clinic closures will mean 2.7 million unsafe abortions, 2021

(<https://www.devex.com/news/uk-aid-cuts-ippf-clinic-closures-will-mean-2-7-million-unsafe-abortions-99444>)

³² IPPF, Cuts cost lives: IPPF calls on the UK government to remain committed to SRHR spending despite budget cuts, mars 2021 (<https://www.ippf.org/news/announcements/cuts-cost-lives-ippf-calls-uk-government-remain-committed-srhr-spending-despite>)

³³ Ibid.

³⁴ The Lancet Global Health, Effects of the COVID-19 pandemic on maternal and perinatal outcomes: a systematic review and meta-analysis, 2021 ([https://doi.org/10.1016/S2214-109X\(21\)00079-6](https://doi.org/10.1016/S2214-109X(21)00079-6))

³⁵ WHO, Safe abortion in the context of COVID-19: partnership, dialogue and digital innovation, 2021. (<https://www.who.int/news/item/28-09-2021-safe-abortion-in-the-context-of-covid-19-partnership-dialogue-and-digital-innovation>)

³⁶ Oxfam, 2021. The Ignored Pandemic: The Dual Crises of Gender-Based Violence and COVID-19, 2021.

innefattar också förebyggande insatser för att motverka GBV samt ökad tillgång till vård och stöd för personer som utsatts för våld. Flera av Sidas globala SRHR-partner arbetar även med att integrera SRHR i humanitär respons och säkerställa att människor på flykt och i krissituationer har adekvat tillgång till SRH-tjänster. En kartläggning av partner arbete inom kopplingen mellan humanitärt, utveckling och fred (trippel nexus) slutfördes under 2021³⁷ och visade på positiv utveckling hos en del partner, men med förbättringspotential. En trend är att nexus-arbetet appliceras främst på konfliktdrabbade områden och sällan på klimatkatastrofdrabbade områden. Det flexibla stödet till bland annat UNFPA, Ipas, IPPF och ICM har inneburit att de har kunnat anpassa sitt arbete under pandemin och kunna säkerställa tillgången till SRHR i pandemiresponsen, bidra med tillhandahållandet av SRH-tjänster och fortsätta bygga kapacitet av vårdpersonal.

Sida samarbetar med International Planned Parenthood Federation (IPPF) som genom sin medlemsbas når ut till 164 länder. IPPF har bidragit till 163 policy- och lagförändringar som försvarar SRHR och jämställdhet. De har tillhandahållit 181 miljoner SRH tjänster, 39 miljoner hiv-relaterade tjänster och 3,9 miljoner GBV-tjänster.³⁸ Många av IPPF:s SRHR-kliniker som stängdes under den första fasen av covid-19 har kunnat återöppnas. Genom UNFPA:s mödrahälsofond (MHTF) stödjer Sida förstärkning av barnmorskeutbildning och barnmorskor i sin profession. Under 2020 har MHTF bidragit till utbildning av 18 000 barnmorskor och medverkat till professionell fortbildning för mer än 13 500 barnmorskor.³⁹

Amplify Change har förmedlat 1 024 miljoner kronor genom nästan 900 projektbidrag⁴⁰ till gräsrotsorganisationer i 64 länder som når de allra fattigaste, vilket stärkt påverkansarbetet och tillgång till SRHR i länder som ligger längst ifrån att uppnå de globala hälsomålen. Amplify Change har också varit drivande i genomförandet av den globala abortdialogen⁴¹ i samarbete med Sida. Ipas har tillhandahållit mer än 450 000 säkra aborter på hälsocenter och mer än 15 000 *self-care* aborter - en ökning på 133 procent sedan föregående år. Arbete har trappats upp för att svara på några av de utmaningar pandemin utgjort för tillgången till SRH-tjänster. De har även utbildat nästan 11 000 hälsoarbetare och stöttat drygt 7 300 mottagningar för abort- och preventivmedel i tre olika regioner. Ipas har utökat sitt arbete med klimaträttvisa och SRHR, och bedriver både forskning och påverkansarbete på området.

Sida prioriterar stöd till organisationer som arbetar integrerat med SRHR och hiv, till exempel Frontline AIDS som under 2020 nådde 9,1 miljoner personer med SRHR-insatser och 8,4 miljoner med hiv-förebyggande program.⁴² Sida för fortlöpande dialog med partner för att säkerställa att hiv ses som en del av arbetet med SRHR.

Sida bedömer att portföljen är relevant.

³⁷ Sida's health sector partners and the humanitarian-development-peace, 2021. Dox dokument 003796/22

³⁸ IPPF, Annual Performance Report 2020

³⁹ UNFPA, Maternal and Newborn Health Thematic Fund Annual Report 2020: Saving lives and mitigating the impact of COVID-19 on mothers and newborns, sid 10.

⁴⁰ Amplify Change September Report 2021 - FINAL sid 7, Dox dokument 032555/21

⁴¹ Amplify Change, Report: 2021 Global Safe Abortion Dialogue (<https://amplifychange.org/2021/07/01/report-2021-global-safe-abortion-dialogue/>)

⁴² 2020 Report and Accounts Fronline AIDS sid. 6, Dox dokument 027401/21.

Mål 1.3 Förbättrad tillgång till rent vatten och säkert hanterad sanitet och hygien generellt och inom hälsovården

Utvecklingstrend

Tillgången till vatten, sanitet och hygien har ökat globalt mellan 2015 och 2020. Utvecklingen har dock varit ojämna mellan och inom länder och regioner. I Afrika söder om Sahara har antalet människor utan tillgång till grundläggande vatten respektive sanitet ökat. Det innebär att den regionen nu står för hälften av världens befolkning utan tillgång till vatten och sanitet.⁴³

Pandemin har bland annat inneburit att grupper som själva finansierar sin vattenanvändning minskade vattenanvändningen till följd av minskade inkomster i spåren av samhällsnedstängningar. Tillfälliga insatser för att mildra konsekvenser och smittspridning har bland annat innefattat vattentransporter med utdelning och handtvätsstationer. Andra tidiga pandemiåtgärder gav dispens för befolkningar med låga inkomster att betala sina vattenfakturor samtidigt som industrins vattenbehov minskade drastiskt till följd av nedstängningar, vilket därmed också minskade intäkter i sektorn.⁴⁴ Pandemin har särskilt påverkat kommunikation, planering och aktiviteter i sköra eller konfliktdrabbade länder som haft mindre kapacitet att anpassa verksamheterna.

Fortsatt utgör också trycket på vattenresurser genom klimatförändringar,⁴⁵ ökande krav på klimatanpassad WASH-service, omflyttningar och en åldrande infrastruktur utmaningar i sektorn.

Sida bedömer att utvecklingen inte har någon tydlig riktning, men möjligen går delvis framåt.

Relevans

Portföljen består av 12 insatser och omfattar totalt 231,3 miljoner kronor. Sida bedömer att våra partner i ökande utsträckning arbetar med en systemansats i olika frågor och att utmaningar hanteras mer holistiskt vilket ger goda förutsättningar för att bidra till skalbara, systematiska och hållbara förändringar. Exempelvis har WaterAids påverkansarbete baserats på stärkt evidens och tekniskt stöd, mot mål om ökad nationell prioritering resulterat i ökad nationell finansiering i Burkina Faso och Indien.⁴⁶ Systemstärkande resultat innefattar också att samtliga GWSP-projekt inkluderar jämställdhet och medborgarengagemang i design och utförande, vilket exempelvis kan innebära att låneutbetalningar från Världsbanken knyts till fler kvinnor i beslutsfattande roller eller, som i Albanien, där vatteninstitutioner efter stöd börjat ställa krav på att privata serviceleverantörer har system för medborgarengagemang.⁴⁷

Sida bedömer att dialog och insatser som främjar stärkt WASH-integrering i hälsosystemet har gett goda resultat. Den globalt koordinerade satsningen på WASH i sjukvården, inom vilken flera partner är aktiva, har bidragit till konkreta resultat både vad gäller ökad finansiering, kostnadssatta planer, utbildningar och storskaliga infrastrukturinsatser i minst tio länder.⁴⁸ Sektorsintegrering kan till

⁴³ WHO och Unicef, Progress on household drinking water, sanitation and hygiene 2000-2020: Five years into the SDGs, 2021, sid 7, 44 och 59.

⁴⁴ Världsbanken IFC, The Impact of COVID-19 on the Water and Sanitation Sector, 2020, sid 3-5.

⁴⁵ Unicef, Global Annual Results Report 2020: Goal Area 4, Every child lives in a clean and safe environment, 2021, sid 46.

⁴⁶ WaterAid, Annual report 2020-2021 to Sida, 2021, sid 6. Dox dokument 040607/21.

⁴⁷ Världsbanken, Annual Report Global Water Security and Sanitation Partnership, 2021, sid 21.

⁴⁸ Världsbanken, Annual Report Global Water Security and Sanitation Partnership, 2021, sid 14 och Unicef, Global Annual Results Report 2020: Goal Area 4, Every child lives in a clean and safe environment, 2021, sid 42, och <https://washinhcf.org/country-progress-tracker/> [2022-01-15]

exempel innefatta att drift och rutinunderhåll säkerställs när infrastruktur väl är på plats. Sidas stöd till WHO:s Tropical Disease Research Program för WASH-integrering har stöttat multisektoriellt arbete och WASH-integrering i TDR:s verksamhet i större omfattning än Sidas direkta stöd.⁴⁹

GWSP:s initiativ City Wide Inclusive Sanitation är ett exempel på hur användandet av anpassade och hållbara tekniska eller naturbaserade lösningar med en helhetsansats för sanitet främjas för systematisk implementering. Insatser har gjorts i över 30 länder och varit katalytiska för världs-banksinvesteringar på upp mot 6 miljarder USD och positivt påverkat över 14 miljoner människor direkt eller indirekt.⁵⁰ Initiativet har tagit fram ett verktyg för att kunna beräkna växthusgasutsläpp från olika sanitetssystem och inkluderar också arbetsmarknadspåverkan i sina analyser och stöd till städer vid val av kontextanpassade system. Initiativet har under dess fjärde år utökats i antal insatser och att många aktörer, inklusive WaterAid, WHO, ILO, Unicef och SEI (Stockholm Environment Institute), samt regionala organisationer och utvecklingsbanker, arbetar enligt modellen. Sammantaget bedöms det öka förutsättningarna för systemförändringar där hela sanitetskedjan tas i beaktande.

Utöver många och omfattande insatser under året bedöms Unicef fortsatt utgöra en samlande och central roll i sektorsarbetet, inklusive för både datainsamling och koordinering av det globala WASH klustret,⁵¹ vilket skapar förutsättningar för bättre riktade insatser och synergieffekter.

Under 2021 har portföljen kompletterats med organisationen Water Integrity Network (WIN) som bedöms strategisk och ändamålsenlig för målet genom sitt arbete för minskad korruption inom WASH.

Baserat på det fortsatta stora behovet av ytterligare privat kapital till vatten- och sanitetssektorn, har Sida tidigare år bedömt portföljen endast vara ”delvis relevant”. Årets bedömning viktas dock mer mot strategimålet för vilken den existerande portföljen bedöms högst relevant. Insatserna har resulterat i ökad tillgång samt bidragit till stärkta system för vatten, sanitet och hygien, vilket i sig är en förutsättning för sektorn att attrahera och effektivt kunna omsätta mer kapital.

Mål 1.4 Stärkt kapacitet att främja mer hälsosamma liv

Utvecklingstrend

Covid-19 pandemin har förvärrat djupa ojämlikheter och oproportionerligt påverkat redan sårbara grupper. Människor som lever med icke-smittsamma sjukdomar befinner sig i en riskgrupp för allvarlig covid-19⁵² vilket visar på vikten av att investera i folkhälsoområdet. De negativa konsekvenserna av pandemin såsom ökad psykisk ohälsa och mindre rörelse har förstärkt behovet av att belysa bristerna i arbetet med förebyggande folkhälsa över hela den globala hälsoagendan med fokus på hur det globala samfundet prioriterar tillgång till hälsovård för de som lever i fattigdom och i socialt utanförskap.

Icke-smittsamma sjukdomar, psykisk ohälsa, fetma och diabetes förväntas öka generellt som en direkt effekt av pandemin, karantän och avsaknad av vårdplatser och hälsotjänster.

⁴⁹ Sida, Sammanfattande resultatuppdatering TDR WASH-Vector connection, 2021. Dox 001990/22

⁵⁰ Världsbanken, Annual Report Global Water Security and Sanitation Partnership, 2021, sid 15 och 17.

⁵¹ Unicef, Global Annual Results Report 2020: Goal Area 4, Every child lives in a clean and safe environment, 2021, sid 12.

⁵² NCD Alliance, Annual Report 2020, sid 9.

Medvetenheten och kunskapen om kopplingen mellan biologisk mångfald, nutrition och hälsa ökar, men kräver en förståelse för välfungerande ekosystem för att kunna förebygga sjukdomsutbrott och pandemier.

Sida bedömer att utvecklingen inte har någon tydlig riktning, men möjligen går delvis bakåt.

Relevans

Portföljen omfattar 14 insatser och uppgår till 95,2 miljoner kronor. Portföljen syftar till en normativ policyutveckling och kapacitetsutveckling inom framväxande utmaningar såsom psykisk ohälsa och icke-smittsamma sjukdomar genom stöd till bland annat WHO, HelpAge, ReAct och Non Communicable Disease Alliance (NCD Alliance).

NCD Alliance, ett globalt civilsamhällesnätverk som främjar hälsosamma liv och samordnar påverkansarbete på global nivå för att förebygga och minska icke-smittsamma sjukdomar, har under pandemin intensifierat och anpassat sitt arbete med att stärka nationella partner påverkansarbete i låg och medelinkomstländer bland annat i Bangladesh, Nepal, Indien, Filippinerna och Senegal.⁵³ I Senegal bildades 2021 den nya NCD Alliance Senegal, som ett resultat av NCD Alliance påverkansarbete 2020.⁵⁴

Genom HelpAge fick 447 000 äldre i 14 länder bättre hälso- och omsorgstjänster eller stöd, varav 60 procent var äldre kvinnor. HelpAges modell för självhjälpsklubbar främjar social anknytning och meningsfullt deltagande av äldre kvinnor och män i familje- och samhällsfrågor och underlättar ett hälsosamt åldrande. HelpAges arbete bidrog även till att 1,6 miljoner äldre fick del av ny eller förbättrad statlig vård och omsorg.⁵⁵

Flera partner har ökat interaktionen och dialogen digitalt vad gäller hälsosamma liv med sina respektive lokala partner under pandemin. Ett ökat antal webinarier har hållits och fler publikationer gjorts jämfört med tidigare år rapporterar HelpAge, NCD Alliance⁵⁶ och Frontline AIDS.⁵⁷ NCD Alliance lanserade mer än dubbelt så många publikationer och ncdalliance.org hade en ökning med 77 procent av antalet användare.⁵⁸ En starkare lokaliseringssagenda⁵⁹ har fått ökat fokus i samma organisationer vilket på sikt kan stärka kapaciteten lokalt att främja hälsosamma liv. NCD Alliance formaliserade även sitt mångåriga samarbete med WHO genom ett avtal.⁶⁰

Sida har bidragit till ett methodsamarbete mellan HelpAge och Frontline AIDS om påverkansarbete och deltagande av människor som lever med icke-smittsamma sjukdomar.⁶¹

Flera aktörer, inklusive WHO, IPPF, Ipas och UNFPA, har stärkt arbetet kring egenvård och hälsotjänster för att främja hälsosamma liv. SRHR-egenvård har utvecklats mest, men arbete pågår för att stärka individens egenmakt och deltagande i vården.

⁵³ NCD Alliance workplan and budget 2022, sid 4. Dox dokument 041945/21.

⁵⁴ NCD Alliance, Annual Report 2020, sid 11.

⁵⁵ HelpAge. Annual report and financial statements 2020/2021, sid 10, dox 035396/21.

⁵⁶ Ställningstagande till rapport, NCDA 2020, sid 3. Dox dokument 022801/21.

⁵⁷ Ställningstagande till rapport, Frontline AIDS 2020, sid 2. Dox dokument 027952/21.

⁵⁸ NCDA Annual report, sid 24-25, Dox dokument 019491/21

⁵⁹ HelpAge unaudited account, sid 20-21, sid 4, Dox dokument 030376/21.

⁶⁰ NCD Alliance, NCDA Annual Report 2020, sid 7, Dox dokument 019491/21

⁶¹ Mail, Dox dokument 044638/21

Hälsosamma liv utgör ett av tre strategiska mål inom WHO:s nuvarande arbetsprogram (2019-2023). Sida har utökat stödet till WHO⁶² som fokuserar på kopplingen hälsa, miljö och klimat inom ramen för strategin för det globala utvecklingssamarbetet inom hållbar miljö, hållbart klimat och hav. Sida bedömer att WHO har en viktig roll i att engagera regeringar att främja en multisektoriell ansats i arbetet för att stärka hälsosammaliv relaterat till miljö och klimatförändringar.

Covid-19 har en oproportionerlig påverkan på äldre, särskilt i humanitära miljöer. HelpAge har under 2021 direkt nått 154 000 äldre i tio länder och indirekt 9 miljoner med stöd inom covid-19 responsen samt spridit riktlinjer för hur pensioner kan utbetalas på ett säkert sätt.⁶³

Även om vi ser en ökad medvetenhet inom området och att resultat inom portföljen har nåtts, kan vissa områden inom portföljen som till exempel nutrition behöva stärkas ytterligare i dialog med partner.

Sida bedömer portföljen som relevant.

Mål 1.5 Stärkt kapacitet att förhindra hälsopåverkan av miljöförändringar och klimatförändringar

Utvecklingstrend

Kapaciteten och medvetenheten och agendan hos partner att förhindra hälsopåverkan av miljö och klimatförändringar ökar långsamt, vilket Sida i dialog med partner samt den ökade uppmärksamheten för frågorna bidragit till. WHO har visat ledarskap genom att lyfta One Health högt på den globala agendan och bidragit till att öka förståelsen och medvetenheten om vikten av att koppla miljöpåverkan och hälsa.

Miljö- och klimatförändringar har betydande påverkan på många människors hälsa, trygghet och välbefinnande. Förändringar kräver årligen uppskattningsvis nio miljoner för tidiga dödsfall⁶⁴ varav 90 procent sker i låg- och medelinkomstländer. De åtgärder som krävs när det gäller miljö- och klimatrelaterad ohälsa ligger mestadels utanför hälsosystemet, men en multisektoriell ansats har visat sig vara en utmaning för många aktörer inom sektorn. Positiva resultat är dock den nya fleråriga globala strategin för hälsa, miljö och klimat som antogs av WHO:s världshälsoförsamling 2019⁶⁵ och den klimatrapport som WHO presenterade vid COP 26.⁶⁶

Sida bedömer att utvecklingen mot strategimålet inte har någon tydlig riktning, men möjligen delvis går framåt på den globala arenan med framsteg genom nationella planer mot AMR och utveckling av en OneHealth-ansats.

⁶² Beslut om ändring av avtal WHO CVC 2020-2021, Dox dokument 042822/21

⁶³ HelpAge Annual report 2020/21, sid 5, Dox dokument 034464/21

⁶⁴ Medical News Today, Air pollution may be a leading global cause of death, 2020-03-30, (<https://www.medicalnewstoday.com/articles/air-pollution-may-be-a-leading-global-cause-of-death#A-sophisticated-new-model>) [hämtad 16 december 2020]

⁶⁵ WHO, Global strategy on health, environment and climate change, WHA72(9), 2019.

⁶⁶ WHO, COP26 Special Report on Climate Change and Health: The Health Argument for Climate Action, 2021.

Relevans

Portföljen består av 11 insatser och omfattar totalt 46,5 miljoner kronor.

En översyn av strategins insatser inom hälsosektorn har visat att integreringen av miljö- och klimathänsyn kan förbättras i programgenomförandet hos flera partner.⁶⁷ Några partner såsom SHIPP, ReAct och IPAS har dock miljö och klimat väl integrerat medan andra såsom HelpAge, IPPF, PMNCH och Frontline AIDS behöver stärka miljö och klimat i sin verksamhet.

WHO har stöttat 34 länder genom att anpassa projekt så att de bättre kan hantera konsekvenserna av klimatförändring inklusive genom vägledning för vårdinrättningar som är mer motståndskraftiga mot klimatförändringar samt vägledning inom biologisk mångfald, nutrition och hälsa.⁶⁸

Portföljens tre stora WASH-insatser har alla gjort ökade klimatåtaganden och stärkt sitt systematiska hållbarhetsarbete inklusive arbete för att tillgängliggöra finansiering för klimatanpassning för WASH.^{69 70} Som en del av Världsbankens historiskt största krisinsats har banken etablerat ett ramverk som ska stödja grön, motståndskraftig och inkluderande utveckling för att samtidigt hantera konsekvenser av covid-19 tillsammans med mer långsiktiga klimatförändringsutmaningar.⁷¹ 100 procent av GWSP:s nya insatser innefattar motståndskraft i designen av vattenrelaterade aktiviteter, vilket är en ökning med 22 procent från föregående år.⁷²

Ovan nämnda insatser för ökad tillgång till säkert vatten, sanitet och hygien bidrar till att minska behovet av antibiotika vilket därmed bidrar till minskad utveckling av antimikrobiell resistens (AMR) samt till minskade hälsorisker till följd av exponering till förorenat vatten.

Ett nytt stöd till en givarfond för AMR i samarbete med WHO, FAO, OIE (World Organisation for Animal Health) och UNEP har beslutats. Fonden är ett viktigt strategiskt verktyg för arbetet med att stärka politiska åtaganden, finansiering och intersektoriella ansatser i kampen mot AMR på global, regional och nationell nivå inom ramen för en så kallad One Health-ansats.⁷³

Sida bedömer portföljen som delvis relevant. En fortsatt integrering av miljö- och klimatperspektivet inom hela stödområdet hälsa pågår för att stärka portföljens bidrag till strategimålet.

⁶⁷ Environment and Climate Change - Rapid portfolio assessment of Health contributions, 2021, sid i, Dox dokument 014090/21

⁶⁸ WHO, Guidance on mainstreaming biodiversity for nutrition and health, 2020.

⁶⁹ Unicef, Global Annual Results Report 2020: Goal Area 4, Every child lives in a clean and safe environment, 2021, sid. 4

⁷⁰ WaterAid, Annual report 2020-2021 to Sida, sid 7. Dox dokument 040607/21

⁷¹ Världsbanken, Annual Report Global Water Security and Sanitation Partnership, 2021, sid. viii.

⁷² Ibid, sid. xxi.

⁷³ Beslut om insats AMR MPTF, Dox dokument 042087/21.

3.3 Stödområde 2: Förbättrad likvärdig, inkluderande och jämställd utbildning och livslångt lärande av god kvalitet

Mål 2.1 Stärkta och hållbara system av god kvalitet för utbildning och lärande

Utvecklingstrend

Pandemin fortsätter att påverka utbildningssystem runt om i världen. Även om flera länder har dragit lärdomar av tidigare alltför omfattande skolstängningar, drabbas fortfarande många barn. Nu börjar det också bli möjligt att summera omfattningen av hur länge barn har utestängts från skolor. Mer än 168 miljoner barn har varit utestängda från skolorna minst ett år.⁷⁴ Även om skolstängningarna har påverkat i stort sett alla barn i världen, drabbas de redan mest utsatta och marginaliserade mest.⁷⁵ Trots försök att ersätta klassrumsundervisningen med distansutbildning, har varken de tekniska förutsättningarna eller den digitala kompetensen hos många lärare varit tillräcklig. Beräkningar visar dessutom att cirka 24 miljoner barn och ungdomar inte kommer återuppta studierna när väl skolorna öppnar igen.⁷⁶

Den ekonomiska nedgången orsakad av pandemin kommer troligen få mycket stora effekter för finansieringen av utbildning, som redan innan krisen var en underfinansierad sektor globalt. Hittills har mycket lite bistånd omfördelats till insatser inom utbildningsområdet⁷⁷ och konsekvenserna både för samarbetsländerns nationella utbildningsbudgetar och för givarländerns biståndsbudgetar beräknas bli omfattande.⁷⁸ Endast tre procent av återställningsmedel beräknas ha riktats till utbildningsinsatser.⁷⁹

Sida bedömer att utvecklingen mot strategimålet går bakåt.

Relevans

Portföljen består av sex insatser och omfattar 325,8 miljoner kronor som bidrar till målet genom normativ policyutveckling, kapacitetsutveckling och påverkansarbete på global, regional och nationell nivå.

Global Partnership for Education (GPE) är det största stödet inom portföljen och även en av Sidas största insatser. GPE bidrar till att stärka utbildningssystem och finansiera nationella utbildningsplaner i 68 låg- och lägre medelinkomstländer. Cirka 75 procent av stödet går till fragila eller konfliktdrabbade länder. Trots utmaningar med skolstängningar och utbildningssystem under press, har genomförandet av utbildningsplanerna under de senaste åren varit stabilt men oregelbundet. Det senaste året har genomförandet av utbildningsplanerna helt klart påverkats negativt av covid-19. Ungefär 80 procent av utbildningsplanerna bedöms genomföras enligt plan.

⁷⁴ Unicef, COVID-19 and School Closures: One Year of Education Disrupted, 2021

⁷⁵ Human Rights Watch, "Years don't wait for them": Increased Inequality in Children's Right to Education Due to the Covid-19 Pandemic, 2021, sid 56f.

⁷⁶ Unesco, COVID-19 Education Response: How many students are at risk of not returning to school?, 2020, sid 5.

⁷⁷ Devex, Funding the Respose to COVID-19,

(<https://public.tableau.com/profile/devexdevdata#!/vizhome/COVIDFundingvisualisation/COVID-19funding>)

⁷⁸ Världsbanken, The Impact of the Covid-19 Pandemic on Education Financing, 2020.

⁷⁹ Unesco, Unicef och Världsbanken, The State of the Global Education Crisis: A Path to Recovery, 2021, sid 30.

Många av faktorerna som påverkar genomförandet är externa, så som politisk instabilitet och lärarstrejker, vilka båda har ökat under pandemin.⁸⁰

Under 2020 omfördelade GPE 525 miljoner USD till covid-19-relaterade insatser som avsåg insatser för 355 miljoner barn i 66 länder. Den första utvärderingen visar att bidragen kom snabbt och att beloppen var tillräckliga för att tillgodose partnerländernas behov. Utvärderingen visar också att även om covid-19-bidragen inte avsåg systemstärkande åtgärder, har flera av de finansierade insatserna potential för mer långsiktiga effekter på utbildningssystemen.⁸¹

Inhemsk finansiering är avgörande och en förutsättning för att erhålla bidrag från GPE är att partnerländer ska avsätta minst 20 procent av den nationella budgeten till utbildning. Under 2020 uppnådde 68 procent av partnerländerna målet, jämfört med 64 procent 2015.

De sammanlagda resultaten för GPE under de senaste åren bedöms som mycket viktiga för att stärka utbildningssystem med ett tydligt nationellt ägarskap, och Sida har under 2021 beslutat om ett nytt stöd till GPE för perioden 2021–2024.⁸²

Sidas stöd till Unesco bidrar övergripande till Sveriges mål om likvärdig och inkluderande utbildning samt till stärkta nationella utbildningssystem. Som världens ledande normativa aktör för utbildningsfrågor ger Unesco tekniskt stöd till länder kring lagstiftning, nationella utbildningsplaner och sektorpolicyer kopplat till utbildning. På så sätt kopplas Unescos arbete tydligt till bidragen från GPE. I till exempel Sierra Leone har Unesco bidragit till att samordna ministeriet för grundläggande utbildning med ministeriet för högre utbildning, vilket har möjliggjort att en helhetssyn på lärande har applicerats i den nationella utbildningsplanen. Trots pandemin har Unesco under det senaste året utbildat drygt 1 300 personer (41 procent kvinnor) från 99 länder i sektorplanering och styrning. Dessutom har 280 ansvariga från ministerier i bland annat Afghanistan, Myanmar, Senegal och Sydsudan utbildats i data-hantering.⁸³

Den globala civilsamhällesorganisationen Global Campaign for Education (GCE) fortsätter arbetet med att driva frågan om rätten till utbildning – särskilt i ljuset av pandemin. Inför GPE:s påfyllnadskonferens, Global Education Summit, sommaren 2021 drev GCE ett fokuserat arbete på att uppmärksamma underfinansieringen av utbildning genom kampanjen One Billion Voices. I kampanjen deltog 90 procent av GCE:s över 1 000 medlemsorganisationer. GCE producerade också en översikt av finansieringen av utbildning i afrikanska länder.⁸⁴

För att komplettera portföljen efter att samarbete med Education Cannot Wait avslutades, har Sida beslutat om ett tvåårigt tematiskt stöd till Unicef utbildning.⁸⁵ Unicef är en av de största aktörerna vad gäller utbildningsbistånd så väl på global som på landnivå med verksamhet för utbildning i 151 länder och en årlig budget på 1,6 miljarder dollar (2020). Unicef kommer bidra med både systemstärkande insatser, dvs. att stärka etablerade nationella strukturer för utbildning och lärande, och med insatser som ska brygga det humanitära och långsiktiga utvecklingsarbetet (dvs. nexus-arbetet).

Inom ramen för portföljen bedrivs också en omfattande dialog till exempel genom Sveriges plats i styrelsen för GPE. Sverige har bland annat varit drivande i frågor om ökad jämställdhetsintegrering

⁸⁰ GPE, Results Report 2021, sid 83.

⁸¹ GPE, Formative Evaluation of GPE's Support for Response to the COVID-19 Crisis, 2021, sid 10-14.

⁸² Beslut om insats GPE 2021-2024, Dox dokument 21/000477.

⁸³ Unesco, Management Report Education Sector, 2020, sid 10f.

⁸⁴ GCE, How Africa Can Lead on Education in a Post COVID 19 World, 2021.

⁸⁵ Beslut om insats Unicef utbildning, Dox dokument 21/001016.

och bättre finansiell rapportering. Den normativa dialogen på global nivå förstärks genom att Sverige är så kallad *Grant Agent* för GPE i Tanzania. Jämställdhet, resultatstyrning och arbetet med utbildning för hållbar utveckling är några av de frågor som Sida har lyft i dialogen med Unesco under 2021.

Portföljen är stabil och präglas av ett långsiktigt engagemang och bedöms vara högst relevant för strategimålet, särskilt i ljuset covid-19. Två av insatserna inom detta mål (GPE och Unesco) bedöms även i hög grad leverera mot mål 2.2.

Mål 2.2 Förbättrade möjligheter att tillgodogöra sig lärande och kunskap, särskilt för flickor och kvinnor

Utvecklingstrend

I takt med att de globala skolstängningarna fortsätter, sjunker barns kunskapsinhämtning och läranderesultaten. Trots att nästan alla världens länder har erbjudit någon form av distansutbildning skiljer sig både kvalitet och räckvidd åt. I låginkomstländer handlar det ofta om radiosändningar. Mer än 200 miljoner barn bor i länder som varit helt oförberedda på att använda distansundervisning under pandemin. Barn från fattiga hushåll, barn med funktionsnedsättningar och flickor har generellt haft sämre tillgång till distansutbildning bland annat beroende på bristen på tillgänglig tekniska hjälpmedel, avsaknad av uppkopplingsmöjligheter eller elektricitet, samt diskriminering och könsnormer.⁸⁶ Upp till 80 procent av eleverna har lärt sig lite eller inget alls då distansutbildning har ersatt ordinarie skolgång.⁸⁷ Världsbanken uppskattar att 'lärandefattigdomen'⁸⁸ kan komma att öka från 53 till 70 procent.⁸⁹ Till detta ska tilläggas att redan innan pandemin uppskattades 125 miljoner barn inte uppnå grundläggande kunskaper i att räkna, läsa och skriva efter att ha tillbringat fyra år i skolan.⁹⁰ Stängda skolor innebär också andra negativa effekter, som till exempel uteblivna skolmåltider⁹¹ och en ökad risk för framför allt flickor att utsättas för våld och övergrepp.⁹²

Sida bedömer att utvecklingen mot strategimålet går bakåt.

Relevans

Portföljen innehåller nio insatser som omfattar totalt 142,4 miljoner kronor. Portföljen och insatserna under detta strategimål är nära integrerade med strategimål 2.1.

Innan pandemin slog till konstaterade GPE att läranderesultaten har förbättrats i 70 procent av partnerländerna under de senaste åren (samtidigt som det saknas data i flera länder). GPE har under de senaste åren investerat en allt större del av bidragen på system för kunskapsmätning. Sedan 2015 har andelen som når upp till uppsatta kvalitetsstandarder i kunskapsmätningssystemen ökat med åtta procentenheter (till 48 procent).

Andelen barn som fullföljer skolan har ökat och på grundskolenivå är det numera 76 procent som genomför sin utbildning. Skillnaderna mellan könen fortsätter att minska och i till exempel Kenya och

⁸⁶ Unesco, Unicef och Världsbanken, *The State of the Global Education Crisis: A Path to Recovery*, 2021, sid 22f.

⁸⁷ Save the Children, *Protect a Generation: The impact of COVID-19 on children's lives*, 2020, sid 49.

⁸⁸ Lärandefattigdom (Learning Poverty) innebär att inte kunna läsa och förstå en enkel text vid tio års ålder.

⁸⁹ Unesco, Unicef och Världsbanken, *The State of the Global Education Crisis: A Path to Recovery*, 2021, sid 14.

⁹⁰ Världsbanken, *World Development Report 2018: Learning to Realize Education's Promise*, sid 71f.

⁹¹ Unicef och WFP, *COVID-19: Missing More Than a Classroom. The impact of school closures on children's nutrition*, 2021.

⁹² Centre for Global Development, *Gendered Impacts of COVID-19 School Closures: Insights from Frontline Organizations*, 2020, sid 4.

Indien fullföljer numera fler flickor än pojkar motsvarande gymnasieutbildning.⁹³ Könsskillnaden är mer påtaglig i fragila och konfliktdrabbade länder, men även där har skillnaderna minskat. Unesco har fortsatt arbetet med kapacitetsutveckling. Till exempel i Tanzania har Unesco utbildat 100 regeringstjänstemän för att stärka jämställdhetsintegrering i budget och utbildningsplaner till stöd för flickors utbildning.⁹⁴

Sedan 2018 har GPE har fördelat 45,5 miljoner USD för insatser som syftar till förbättrad inkludering av barn med funktionshinder i skolsystemen. Till detta kan läggas att 81 procent av bidragen för covid-19 har innehållit komponenter som syftar till inkludering av barn med funktionshinder.

Unescos normativa och koordinerande roller har stärkts under pandemin. Samarbetet med andra viktiga utbildningsaktörer, inte minst Världsbanken och Unicef, har ökat och ett antal gemensamma initiativ har tagits. Det har handlat både om stöd och vägledning för regeringar, men också konkret vägledning och online-stöd för lärare och elever. Mer än 3 miljoner besök har gjorts på Unescos webbplats som visar hur många barn och ungdomar som har drabbats av skolstängningar.⁹⁵

Under 2020 gav den globala utbildningsfonden Education Cannot Wait (ECW) stöd till skolgång för 2,6 miljoner barn i länder drabbade av kris och konflikt.⁹⁶ Under pandemin nådde 24 av ECW:s partnerorganisationer ut med insatser så som distansundervisning och information om hälsa, smittspridning och hygien till 29 miljoner barn och ungdomar varav 1,4 miljoner var flyktingar, nästan 1 miljon internflyktingar och över 65 000 barn med funktionsvariation.⁹⁷

Resultat rapporterade under 1.3 är relevanta också för det här strategimålet genom att en ökad tillgång till vatten, sanitet och hygien är en förutsättning för fler barn att både närvara i skolan och aktivt kunna delta och lära sig.

Portföljen bedöms som relevant och bedöms stärkas ytterligare av samarbetet med Unicef utbildning.

Mål 2.3 Ökad kunskap om sex och samlevnad, inklusive sexuella rättigheter, samt stärkt arbete mot könsrelaterat våld i och utanför skolan

Utvecklingstrend

Det globala motståndet mot jämställdhet, SRHR och sexualundervisning fortsätter vara stark och välorganiserad. Kampanjer, ofta med finansiellt stöd från religiösa högern, riktas mot enskilda länder och förmedlar budskap om att sex och samlevnad ska hanteras inom familjesfären och att sexualundervisning är ett påfund från väst. I vissa länder har oppositionens kampanjer förorsakat politiska debatter som i sin tur lett till att ämnet har tagits bort från läroplanen.⁹⁸

Trots motståndet mot SRHR och sex- och samlevnadsundervisning kan konstateras att den stora majoriteten av världens länder numera har sexualundervisning som del av läroplanen, åtminstone på

⁹³ Unesco, Blog: Good news for girls – things are on the up (<https://gemreportunesco.wpcomstaging.com/2021/10/11/good-news-for-girls-things-are-on-the-up/>) [hämtad 2021-12-14]

⁹⁴ Unesco, Management Report Education, 2020, sid 44.

⁹⁵ Ibid, sid 58.

⁹⁶ Education Cannot Wait, 2020 Annual Results Report: Winning the Race, sid 22.

⁹⁷ Ibid, sid 44.

⁹⁸ Ibid sid. 20

högstadiet.⁹⁹ Samtidigt råder ett stort gap mellan läroplaner och vad sexualundervisningen faktiskt innehåller. Framför allt saknas den bredd i frågorna som behövs för att elever ska uppfatta undervisningen som relevant och meningsfull. En annan utmaning handlar om att lärare ofta saknar kunskap och kompetens som behövs för att undervisa i ämnet.¹⁰⁰

Sida bedömer att utvecklingen står stilla.

Relevans

Portföljen omfattar 39,6 miljoner kronor och består av tre insatser som inbegriper normativ verksamhet, kapacitetsutveckling och ökad tillgång till utbildning och information om sex- och samlevnad, inom och utanför skolmiljön. Även om skolstängningar under covid-19-pandemin inneburit stora utmaningar har omställningen till digitala plattformar också inneburit att nya metoder att nå ut med information om sex- och samlevnad testats, till exempel radio, Tik Tok och WhatsApp. För att stärka integreringen och kvalitetsaspekter av sex- och samlevnad i nationella policyer och läroplaner har Unesco gett tekniskt stöd till sina medlemsländer. Under 2020 fick över 28 miljoner barn och ungdomar i Afrika söder om Sahara tillgång till sex- och samlevnadsundervisning genom det Sida-stödda programmet "Our Rights, Our Lives, Our Future" (O3). IPPF och dess medlemsorganisationer utbildade nästan 110 000 personer som i sin tur ska utbilda andra *peer educators* kring dessa frågor.

Den globala arbetsgruppen kring sex- och samlevnadsundervisning, som leds av Unesco och UNFPA, har utvecklats till ett viktigt forum för att sprida evidens och forskningsresultat kring sex- och samlevnadsundervisning. Sidas partnerorganisationer, tillsammans med den globala arbetsgruppen, har bidragit med stöd till olika aktörer för att bemöta SRHR-oppositionen med sakliga argument och kunskap.

I slutet av 2021 lanserade Unesco, tillsammans med UNAIDS, UNFPA, Unicef, UN Women, den första globala statusrapporten kring sex- och samlevnadsundervisning. Rapporten har varit efterlängtd och kommer att fungera som viktigt referensmaterial och stöd för länder och aktörer som vill skala upp evidensbaserade policyer och program kring sex och samlevnad. I uppföljningen av det nya tematiska stödet till Unicef utbildning kommer Sida att prioritera sexualundervisning för att säkerställa att organisationen genomför sådana program även i s.k. svåra kontexter där frågorna möter motstånd.

När det gäller skolrelaterat könsrelaterat våld finns fortfarande ingen tillförlitlig och jämförbar statistik. Det är därför välkommet att Unesco har påbörjat arbete med ett teoretiskt ramverk inklusive indikatorer för att kunna mäta omfattningen på sådant våld.

Sida bedömer portföljen som högst relevant och ett viktigt område som på ett tydligt sätt binder samman de två resultatområdena i strategin.

Mål 2.4 Förbättrad tillgång till rent vatten och säkert hanterad och hållbar sanitet och hygien i skolor

Utvecklingstrend

Stora ansträngningar har gjorts under året för att säkra skolor efter förra årets pandemi-nedstängningar utan risk för att skolan i sig ska utgöra en spridningskälla. Det kan konstateras att

⁹⁹ Unesco, UNAIDS, UNFPA, Unicef, UN Women, The journey towards comprehensive sexuality education - Global status report, 2021, sid 8.

¹⁰⁰ Ibid, sid 6-9.

mycket satsas på hygieninformation, men hållbara beteenden är bara möjliga där det också finns tillgång till vatten och sanitet. Kontinuerligt arbete med stärkta policys, standarder och utbildningsmaterial fortsätter och har uppnått konkreta resultat i ett antal länder.^{101 102} Det saknas globala sammanställningar av utvecklingstrenden som både beaktar hur arbetet begränsades av nedstängningar och de ökade resurser som tillförts för att påskynda öppning. Redan innan pandemin var ökningen av tillgång till sanitet och hygien inte tillräckligt för att uppnå SDG-målen och Sidas bedömning är att utveckling står stilla.

Relevans

Mot målet levererar i stort sett samma portfölj som mot mål 1.3, vilket under hela strategiperioden har bedömts vara ändamålsenligt och effektivt. Portföljen innehåller fyra insatser som omfattar 30,4 miljoner kronor. Sida bedömer att flera partner har agerat adekvat och effektivt vad gäller skol-WASH under pandemin. Unicef är den partner med störst program för WASH i skolor, vilket inkluderar både direkt implementering, påverkansarbete och kapacitetsstöd samt globalt påverkansarbete. Exempel på storskaliga insatser är arbetet i DR Kongo, där Unicefs stöd till säkra skolöppningar nådde 3,6 miljoner barn genom ett program som innefattade rehabilitering och konstruktion av infrastruktur samt hygienutrustning och handtvättskampanjer.¹⁰³ Unicef arbetar också för att stärka systemet och i Indien har resultat uppnåtts genom att Unicefs trestegsmetod för stärkt WASH har inkluderats i nationell policy och introducerats i 196 000 skolor.¹⁰⁴

Trots många resultat, samt vissa extraresurser för att smittsäkra skolor, har Unicef dock inte levererat lika mycket som vanliga år till följd av allmänna nedstängningar och skolstängningar. Undantaget är dock Unicefs arbete att tillgängliggöra WASH i temporära skolor under sitt humanitära arbete, vilket har nått 15,3 miljoner barn under 2020 (jämfört med 2,8 miljoner barn under 2019).¹⁰⁵

Systemstärkande resultat i termer av ökad finansiering har också uppnåtts. I Malawi bidrog WaterAids påverkansarbete till att utbildningsministeriets pandemirespons fick en ökad budget för nya borrhål för i över 600 skolor¹⁰⁶ och GWSP:s arbete har bidragit till beslut om cirka 1,67 miljarder USD i världsbankslån till vattenrelaterade insatser i utbildningssektorn.¹⁰⁷

Alla partner har haft hygienkampanjer och även särskilda satsningar för ökad kunskap om menshälsa och hygien. Ett exempel från Pakistan är att WaterAid bidragit till att inkludera en timmes WASH-lektion per vecka i alla landets skolor och stöttat utvecklingen av läroplaner och textböcker vilka nu har blivit godkända.¹⁰⁸

Sida bedömer portföljen som relevant.

¹⁰¹ Unicef, Goal Area 4 Global Annual Results Report 2020, 2021 sid 40.

¹⁰² Världsbanken, Annual Report Global Water Security and Sanitation Partnership, 2021, sid 43.

¹⁰³ Unicef, Goal Area 4 Global Annual Results Report 2020, sid 39.

¹⁰⁴ Ibid, sid 40.

¹⁰⁵ Ibid, sid 38-39.

¹⁰⁶ WaterAid, Annual report 2020-2021 to Sida, sid 16. Dox 040607/21

¹⁰⁷ Världsbanken, Annual Report Global Water Security and Sanitation Partnership, 2021, sid 86 och 87.

¹⁰⁸ WaterAid, Annual report 2020-2021, sid 7.

Mål 2.5 Ökad kunskap om och integrering av hållbar utveckling i utbildning och lärande

Utvecklingstrend

För att utbildning ska vara en drivkraft för långsiktig hållbar utveckling, krävs att utbildningen är transformativ, reflekterande och skapar en miljö för kritiskt tänkande och ifrågasättande. Delmål 4.7 i Agenda 2030 återspeglar i stort innehållet i konceptet utbildning för hållbar utveckling. Under det senaste året har allt fler uppmärksammat utbildningens roll i arbetet för en hållbar utveckling och mot klimatförändringar. Tyvärr är fortfarande kännedomen generellt låg om hur utbildning för hållbar utveckling kan integreras i utbildningssystem.

Skolstängningar i samband med covid-19 har haft en negativ inverkan på strategimålet, då det funnits mycket små förutsättningar att bedriva utbildning som integrerar och ger ökad kunskap om hållbar utveckling utanför skolan.

Sida bedömer att utvecklingen inte har någon tydlig riktning, men möjligen går delvis framåt.

Relevans

Sidas stöd inom strategimålet är fokuserat till Unesco och omfattar 8,9 miljoner kronor. Unesco är det ledande organet för området utbildning för hållbar utveckling inom FN. Unesco bidrar med kunskap och informationsspridning om hur hållbar utveckling kan integreras i läroplaner, lärarutbildning samt i hela lärandeprocessen. Unesco bistår även nationella lärarhögskolor och institut med rådgivning för att integrera frågor om hållbar utveckling i lärarutbildningen, samt har globalt mandat för att följa upp och utvärdera implementeringen av hållbar utveckling i utbildningssystem.¹⁰⁹

Sommaren 2021 organiserade Unesco en världskonferens om utbildning för hållbar utveckling som samlade fler än 2 800 deltagare online. Under hösten 2021 antog därpå Unescos generalkonferens ett ramverk för det fortsatta arbetet med utbildning för hållbar utveckling.¹¹⁰ Unescos nya åttaåriga strategi har också ett tydligt fokus på utbildning för hållbar utveckling och klimat- och miljöutbildning. I bland annat Mocambique, Nicaragua och Guatemala har Unesco utbildat lärare och stärkt lärarutbildningar för att inkludera utbildning för hållbar utveckling. I södra Afrika fortsätter samarbetet med 11 länder i regionen för att stärka lärarutbildningarna. På grund av covid-19 har kurserna omvandlats till distansutbildning, vilket har lett till att fler lärarutbildare har kunnat delta.¹¹¹

Sidas miljö-helpdesk genomförde våren 2021 en bedömning av GPE:s miljö- och klimatarbete och konstaterade att även om GPE tar hänsyn till flera dimensioner av hållbarhet och klimatförändringar, inklusive katastrofriskhantering (Disaster Risk Management), bör GPE öka sitt fokus på hur miljöutbildning bättre kan integreras i de nationella utbildningsplanerna.¹¹² Sida avser att lyfta detta i dialogen med GPE.

Den kartläggning som Sida genomförde i slutet av 2020 av globala aktörer inom utbildning för hållbar utveckling visade att Unesco har en centrala roll i utbildning för hållbar utveckling, och att andra globala aktörer relevanta för strategimålet saknas.

Sida bedömer därmed portföljen som relevant.

¹⁰⁹ Unesco, Management report of the Education Sector, 2019, sid 53.

¹¹⁰ Unesco, Launch of UNESCO's Education for Sustainable Development Framework 2030 (41C/COM.ED/DR.1)

¹¹¹ Unesco, Management Report Education, 2020, sid 38.

¹¹² Helpdesk Assessment of the Global Partnership for Education (GPE), 2021, Dox dokument 023322/21.

4. Implikationer

Det är nu knappt ett år kvar av strategin för socialt hållbar utveckling 2018-2022. Som framgår ovan, och i den fördjupande strategirapporten från 2021, är Sidas bedömning att strategin är mycket relevant för att bidra till att möta utmaningarna inom hälso- och utbildningssystemen. Ansatsen att inom strategins två stödområden integrera verksamhet med fokus på sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR) samt vatten, sanitet och hygien (WASH) har hela strategiperioden varit avgörande för att möjliggöra en bättre tillgång till både hälsa och utbildning för kvinnor, flickor och utsatta grupper.

Trots att covid-19 helt ändrade förutsättningarna för genomförandet av strategin, har det visat sig att det flexibla kärnstöd som dominerar i genomförandet av strategin, har möjliggjort för de flesta partner att snabbt ställa om och anpassa verksamheten för att hantera effekterna av pandemin. Pandemin har tydliggjort behoven av motståndskraftiga system för såväl hälsa, utbildning som för vatten och sanitet. Den har också belyst konsekvenserna av ojämlika system och behovet av att fortsätta arbetet med att inte lämna någon utanför ("leave no one behind"). Det kommer vara avgörande hur lärdomarna från pandemins effekter tas om hand för hur Sida framöver kan bidra till starka och motståndskraftiga system som är bättre anpassade för att klara stora påfrestningar som pandemier och klimatförändringar, samt tillgodose behoven hos människor som lever i fattigdom och annan utsatthet.

Pandemin har också visat på vikten av att tydligt fokusera på de som lever i fattigdom och de mest utsatta, som riskerar att bli än mer fattiga till följd av pandemin. Sida kommer fortsätta utgå från den globala fattigdomsdomsanalysen (gMDPA) och avser att lyfta den multidimensionella fattigdomen i dialogen med samtliga partner under 2022.

Sida har under strategiperioden identifierat ett behov av att stärka miljö- och klimatintegreringen, inklusive biologisk mångfald, i hela strategiportföljen. Detta arbete kommer att fortsätta under 2022.

Arbetet för att hitta fler och nya synergier med andra strategier fortsätter, både globala, regionala och bilaterala strategier som kan vara ömsesidigt förstärkande för att uppnå än högre effekt. Genom samarbete och samfinansiering med strategin för hållbar miljö, hållbart klimat och hav ser Sida exempelvis att synergier kan uppnås för miljö- och klimatintegrering.

Olika möjligheter att utveckla nya innovativa finansieringsmodeller fortsätter inom både hälsa och WASH, med fokus på tillgång till universell hälsa (UHC) som ett globalt finansierings- och hälsosystemsstärkande ramverk. Inom utbildningsområdet fortsätter Sida att arbeta för att finansieringsmekanismen International Finance Facility for Education (IFFEd) ska komma till stånd. IFFEd syftar till att genom utvecklingsbankerna generera ytterligare finansiering för inkluderande och jämställd utbildning av god kvalitet i lägre medelinkomstländer.